

7. Гуменна Д. Небесний змії/ Докія Гуменна. – Нью-Йорк: Науково-дослідне товариство української термінології, 1982. – 263 с.
8. Гуменна Д. Родинний альбом / Докія Гуменна. – Нью-Йорк: Об'єднання українських письменників «Слово», 1971. – 348 с.
9. Костюк Г. На перехрестях життя та історії: до 70-річчя літ. діяльності Докії Гуменної / Григорій Костюк // Сучасність. – 1975. – Ч. 3, берез. – С. 52–71; Ч. 4, квіт. – С. 50–75.
10. Коломієць В.О. Проза Докії Гуменної (проблемно-тематичні та жанрово-стильові особливості): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / О.В. Коломієць; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2007. – 18 с.
11. Лаврусенко М.І. Праісторія в українській літературі: проблема кореляції наукового і художнього пізнання. Монографія/М.І. Лаврусенко. – Кіровоград: ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2014. – 250 с.
12. Николук Т.В. Інтелектуальний інтертекст прози Докії Гуменної: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / Т.В. Николук; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2009. – 19 с.
13. Пепа В. Повернення Докії Гуменної / Вадим Пепа / Гуменна Д. Дар Евдотеї. Іспит пам'яті. Кн. 1. Київські кручі; Кн. 2. Жар і крига. – К.: Дніпро, 2004. – С. 5–18.
14. Погрібний А. Повернення Докії Гуменної / Анатолій Погрібний // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. Книга друга. – К.: Дніпро, 1993. – С. 444–452.
15. Сорока П. Докія Гуменна. Літературний портрет / Петро Сорока. – Тернопіль, 2003. – 495 с.
16. Юнг К.Г. Психологические аспекты архетипа матери / К.Г. Юнг // Бог и бессознательное. – М.: Олимп, 1998. – 447 с.

Мазур І.В.

студентка,

*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

ПІЗНАВАЛЬНИЙ ЗМІСТ КАЗКИ І. ФРАНКА «ЯК ЗВІРІ ПРАВУВАЛИСЯ З ЛЮДЬМИ»

Літературна творчість Івана Франка є об'єктом дослідження літературознавців уже більше століття. Останнім часом у поле зору літературознавців усе частіше потрапляють казки різних жанрових модифікацій, якими так багатий творчий доробок І. Франка.

Серед вагомих сучасних здобутків у цій галузі слід назвати статті Ю. Бондаренка, Л. Водяної, І. Гончар, З. Гузара, В. Гуменної, П. Іванишина, В. Комарницької, Н. Тихолоз та ін. І хоча предметом їхнього дослідження ставали різні аспекти творчості письменника, усі вони одностайні в думці про неабиякий талант і надзвичайну працьовитість Франка-казкаря.

Найновішим дослідженням у цій галузі є монографія доктора філологічних наук, професора Галини Сабат «Казки Івана Франка:

особливості поетики. «Коли ще звірі говорили» (2006 р.) [2]. Авторка є також упорядником та редактором повного зібрання казок письменника (2013 р.), у якому комплексно, системно й у хронологічному порядку представлена спадщина казкаря. Усі тексти творів подано за першодруками або за останніми прижиттєвими публікаціями автора [4, с. 4].

Чільне місце в літературній творчості Івана Франка серед казок різних жанрових модифікацій посідають казки про тварин. Г. Сабат зауважує, що «виконуючи роль “тіда”, письменник повів дітей у “тваринне царство”. Аудиторія найменших здобула цілісне уявлення про розмаїтий та багатоголосий тваринний світ» [4, с. 19].

Казки письменника мають чітке дидактичне спрямування, а відтак є підстави говорити про їх близькість із байкою та притчею. Цінність народних казок для Франка визначалася їх виховним спрямуванням. Митець вважав казки про тварин найдоступнішими для дітей молодшого шкільного віку, оскільки вони збуджують допитливість і впливають на формування дитячого світогляду. У передмові до збірки «Коли ще звірі говорили» казкаря зазначав: «Бажаючи вибрати для наших дітей книжечку щонайкращих казок різних часів і народів, я зупинився поперед усього на тих, де оповідається про самих звірів» [5, с. 74]. Збірка містить 20 казок із фольклорним сюжетом.

Казка «Як звірі правувалися з людьми» вважається першою науково-популярною казкою в українській літературі. Вперше вона була опублікована у Львові 1903 року в книзі «“Коли ще звірі говорили”. Казки для дітей. Оповів Іван Франко. Друге побільшене видання». Це вільна літературна переробка частини перської книги «Тугфат іквас уссафа», з перекладом якої Франко познайомився у книзі французького вченого Гарсена де Тассі. Галина Сабат із цього приводу пише: «Іван Франко не уніфікував і не канонізував іншомовні джерела. Його казки – не механічні копії, а результат глибокого пізнання оригіналу, творча переробка цінних витворів чужоземних культур, яка передбачає суб’єктивне нашарування поряд з об’єктивною основою» [4, с. 20].

Казка складається із п’яти розділів або глав. Вона написана для дітей середнього шкільного віку (10–15 років). Зважаючи на вікову категорію, у творі наявні відомості про світобудову, фауну, стосунки між людьми та тваринами, цитати зі Святого писма, міфи. Твір має традиційну фабулу, типову експозицією – міркування автора про первісних людей, приручення ними тварин, історичні умови, що впливають на подальший розвиток подій. Дійовими особами є люди, звірі й премудрий цар Соломон, який головував над усіма ними, розумів їхню мову, продукував рівні закони для усіх.

Сюжет твору фантастичний: тварини позиваються проти людей, щоб домогтися первісної свободи і незалежності від них. Вірним залишився лише Пес, який допомагав поневолювати звірів. На сторону людини згодом стали Свиня, Кіт і Кінь, яких інші тварини вважали відступниками.

Посланці від звірів звинувачували людину у тому, що вона підкорила собі вогонь, винайшла лук і стріли, за допомогою яких вбиває тварин вдень і

вночі, знущається над невільниками, вживає в їжу їхнє м'ясо, молоко, а після їх смерті використовує шкіру, роги тощо.

Людські посланці багато в чому погодилися зі звинуваченнями, проте знайшли аргументи і на свою користь. Зокрема те, що людина піклується про тварин-«невільників», лікує їх, годує. Спираючись на Святе письмо, вони стверджували, що неволя звірів задекларована Божою волею. Звірі не погоджувалися з доказами правоти людей і покликали свідчити мурах і бджіл, які мають досконалу систему державотворення, виховання потомства, будівництва житла тощо.

Цар Соломон вирішив справу між звірами і людьми про «першенство» на землі так: «Звірі мають підлягати чоловікові, а чоловік – звірам» [4, с. 531]. Щоб усі зрозуміли безглуздість суперечки, Мудрець познайомив присутніх із невидимим мікросвітом. Зауважив, що ворогів слід шукати серед бактерій і вірусів, які «кожної хвилини облягають, точать, заповнюють вас. Ваше тіло опирається їх напором, доки здорове, і здорове доти, доки знаходить у собі соки, що можуть пожирати, розтоплювати тих прибулуд. <...> Ви, велетні, падете жертвою тої незримої бульбашечки, яких мільйони, зложені на купу, таки ще незримі для вашого ока» [4, с. 532–533]. Від того часу звірі й люди перестали ворогувати і позиватися один проти одного. Таким чином, завершення казки не є фантастичним і носить наукове підґрунтя.

Підсумовуючим, варто зауважити, що казка «Як звірі правувалися з людьми» має велике пізнавальне значення. Вона вчить основам мікробіології, правознавства, світобудови, судочинства тощо. Автор намагається познайомити дітей зі складним науковим матеріалом, використовуючи форму розважальної казкової фантастики. Зважаючи на оригінальність дитячого мислення, Іван Франко намагався допомогти маленьким читачам зрозуміти життєві процеси, наблизитись до пізнання природи, розібратися у світі складних відносин між дорослими людьми.

Список використаних джерел:

1. Закревська Я. Казки Івана Франка : (мовно-художній аналіз) / Я. В. Закревська. – К. : Наук. думка, 1966. – 106 с.
2. Сабат Г. Казки Івана Франка : особливості поетики. «Коли ще звірі говорили» / Галина Сабат. – Дрогобич : Коло, 2006. – 364 с.
3. Франко І. Фарбований Лис / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. – Т. 20. Повісті та оповідання (1896–1900). – К., 1979. – С. 122–128.
4. Франко Іван. Казки. Повне зібрання / І. Франко ; упорядник, автор передмови і коментарів Галина Сабат. – Дрогобич : Коло. – 2013. – 668 с.
5. Франко І. Коли ще звірі говорили. Казки для дітей / І. Франко // Зібр. творів : У 50-ти томах. – К. : Наукова думка, 1979. – Т. 20. – С. 74–173.